

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Валендюка Олега Сергійовича

на тему: **«Відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним**

особам унаслідок війни»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Відгук складено за результатами всебічного вивчення дисертаційної роботи, проаналізованих наукових публікацій здобувача, які репрезентують основні положення дослідження, що дає підстави стверджувати, що автором здійснено глибоке наукове опрацювання проблематики дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Валендюка Олега Сергійовича на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є своєчасною в умовах тривалої збройної агресії російської федерації проти України. Складна політична ситуація в світі в цілому та в нашій державі зокрема ставить на порядок денний питання про сучасні механізми відшкодування збитків та шкоди. Тривалий характер збройної агресії та відсутність єдиного сталого підходу до відшкодування шкоди як фізичним, так і юридичним особам зумовлюють необхідність комплексного дослідження цієї проблематики. Зацікавлення нею мають сьогодні визнані науковці як в Україні в галузі міжнародного права, цивільного права та процесу, так і закордоном, адже питання захисту порушених прав та інтересів постраждалих осіб постало надто гостро.

Колосальної шкоди зазнали громадяни України, які втратили своїх близьких і яким заподіяно фізичні страждання, моральну шкоду, майнові збитки від знищення й ушкодження майна. Через постійні обстріли зазнають руйнувань об'єкти військової, транспортної, промислової інфраструктури. Водночас значних збитків зазнав і український бізнес – не лише через прямі

втрати від руйнувань, але й упущену вигоду, неможливість отримання доходів, порушення нормальної господарської діяльності. Саме тому питання про справедливе та повне відшкодування шкоди, заподіяної унаслідок війни, стоїть на повісті дня юристів-науковців та практиків, вказуючи на необхідність пошуку більш сучасних підходів. Обрана тема дослідження є надзвичайно актуальною, має як теоретичну, так і прикладну цінність, що належним чином обґрунтовано у вступі до дисертаційної роботи.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що автором на основі всебічного аналізу нормативно-правової бази, судової практики, міжнародного досвіду та норм міжнародного права здійснено системне дослідження механізмів відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни. Здобувач вперше на рівні сучасної вітчизняної правової доктрини здійснив комплексний аналіз теоретичних і практичних проблем цієї сфери, визначив теоретико-методологічні засади компенсаційних процесів, дослідив національне законодавство та відповідні положення міжнародного права. Дисертаційне дослідження є вагомим внеском у розвиток теорії цивільного та міжнародного права, зокрема у формування сучасної концепції відшкодування шкоди, завданої збройною агресією.

Робота відповідає у повній мірі пріоритетним напрямам вдосконалення законодавчої політики держави в умовах воєнного стану. Дослідження здійснено відповідно до плану наукових досліджень ПЗВО «Київський міжнародний університет» у межах тем науково-дослідних робіт «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний номер № 0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертаційному дослідженні. Ознайомлення зі змістом дисертації

О. С. Валендюка надає підстави для констатації, що вона є одним із перших на доктринальному рівні обґрунтованим авторським баченням правової природи механізмів відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок збройної агресії, у поєднанні національного та міжнародно-правового виміру. Наведені у вступі положення чітко сформульовані та структуровані дисертантом за рівнем новизни. Основні елементи новизни включають:

1. Уперше у національній правовій науці розроблено комплексну методологію для аналізу механізмів відшкодування шкоди, яка охоплює юридичні, соціальні та економічні аспекти з урахуванням особливостей збройних конфліктів та їхніх наслідків.
2. Уперше обґрунтовано необхідність створення нового Кодексу відшкодування шкоди як основи для систематизації законодавства у цій сфері, що забезпечить єдність правового регулювання процесів компенсації збитків, визначення порядку обліку завданої шкоди та прозорості відповідних процедур.
3. Уперше виявлено нові підходи до гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами у сфері відшкодування шкоди, включаючи механізми взаємодії з міжнародними організаціями та судами.
4. Удосконалено теоретичну базу щодо визначення підстав виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди шляхом аналізу причинно-наслідкових зв'язків між збройними діями та шкодою, завданою фізичним та юридичним особам.
5. Набули подальшого розвитку питання правового статусу держави-агресора у контексті зобов'язань із відшкодування шкоди з використанням норм міжнародного гуманітарного права, а також теоретико-правові аспекти співвідношення національного та міжнародного законодавства у сфері захисту прав постраждалих осіб.

Таким чином, дисертація містить низку теоретичних і практичних результатів, що у своїй сукупності становлять суттєвий вклад у вітчизняну науку цивільного та міжнародного права, спрямований на підвищення ефективності механізмів відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок збройної агресії.

Оцінка змісту, структури та методології дисертації. Достовірність положень дисертації забезпечується обґрунтованими посиланнями на наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників. Здобувач демонструє використання широкої джерельної бази (146 найменувань), включаючи нормативно-правові акти, матеріали судової практики, акти міжнародного права та рішення міжнародних судових інституцій.

У дисертаційному дослідженні О. С. Валендюка чітко сформульовано мету і завдання. Окремо доцільно звернути увагу на коректність формулювання об'єкта дослідження (шкода, завдана фізичним та юридичним особам унаслідок війни, як правовий і соціальний феномен) та предмета (особливості правового регулювання та механізмів відшкодування такої шкоди в умовах національного та міжнародного контекстів). Аналіз змісту дисертації свідчить про досягнення дисертантом визначеної мети шляхом виконання завдань дослідження. За структурою дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Виклад змісту є логічним і послідовним.

У Першому розділі проаналізовано теоретичні засади відшкодування шкоди через доктринальні тлумачення категорій «війна» та «збройний конфлікт», досліджено їх цивільно-правові наслідки для фізичних та юридичних осіб, а також поняття та види шкоди, завданої війною. У Другому розділі приділено увагу механізму відшкодування шкоди: підставам виникнення відповідних зобов'язань, інституційним засадам та ролі державних і недержавних органів у процесі компенсації, а також судовій практиці у справах цієї категорії. Третій розділ присвячено міжнародно-

правовим аспектам – аналізу актів та принципів міжнародного права, рішень міжнародних судових інституцій (ЄСПЛ, Міжнародний суд ООН, Компенсаційна комісія ООН та ін.) та перспективам вдосконалення відповідних механізмів.

На схвальний відгук заслуговує характеристика релевантних рішень міжнародних судових інституцій, де обґрунтовано ключову роль цих органів у реалізації права на відшкодування. Дослідження рішень ЄСПЛ у справах, пов'язаних із воєнними конфліктами, дало змогу сформулювати практичну базу захисту прав постраждалих осіб і встановлення відповідальності держави за дії, що порушують міжнародне право. Дисертація виконана з використанням юридичної термінології та відповідних правових понять, відзначається системністю та прикладною орієнтованістю.

Основні положення і висновки в опублікованих працях здобувача.

Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачем у дев'яти наукових публікаціях (4 – фахові статті, 5 – тези та матеріали конференцій і круглих столів), які відповідають темі дослідження. Фахові публікації розміщено у виданнях: «Юридичний науковий електронний журнал» (2026, у співавторстві з науковим керівником – А.І. Субботом), «Економіка. Фінанси. Право» (2026), «Право України» (2024), «Проблеми законності» (2025). Апробаційні матеріали оприлюднено на конференціях і круглих столах у 2022–2024 роках. Опубліковані результати дослідження повністю відображають його зміст та відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Одержані результати мають вагомe теоретичне та прикладне значення. У теоретичному аспекті дисертація становить суттєвий внесок у розвиток науки цивільного та міжнародного права, зокрема у частині формування цілісної методологічної бази для аналізу компенсаційних механізмів в умовах збройного конфлікту.

Практичне значення дисертації виявляється у можливості її застосування в різних сферах юридичної діяльності. Основні положення й висновки можуть бути використані для розробки стратегій правового регулювання процесів відшкодування шкоди на національному рівні, у підготовці та імплементації міжнародних угод, для підвищення ефективності роботи національних судів у справах цієї категорії, а також для гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами захисту прав постраждалих осіб. В освітній сфері результати можуть бути інтегровані у навчальні програми при викладанні дисциплін «Цивільне право», «Конституційні та міжнародні правові засади захисту прав людини», «Адвокатська діяльність: міжнародний та національний аспект», «Теоретико-правові засади діяльності Європейського суду з прав людини» та ін. (Акт впровадження в освітній процес ПЗВО «Київський міжнародний університет» від 17 березня 2026 р. № 319).

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Розгляд представлених матеріалів дисертаційного дослідження та опублікованих праць здобувача дає підстави стверджувати про відсутність ознак порушення академічної доброчесності. Використані джерела коректно процитовано з дотриманням норм академічного письма, а сформульовані висновки та пропозиції є результатом самостійного наукового дослідження автора.

Дискусійні питання і зауваження.

Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження О. С. Валендюка, разом з тим, не можна не звернути увагу на деякі дискусійні положення, висновки та твердження, що потребують уточнення чи додаткової аргументації:

1. У підрозділі 1.2, де дисертант визначає поняття та види шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни, доцільно було б навести поняття шкоди, завданої саме збройною агресією росії цивільним особам, та вказати на можливість звернення до суду за захистом прав

потерпілих, а також навести вже сформовану судову практику та відповідні доктринальні тлумачення. Дана пропозиція могла б посилити правозастосовну основу роботи.

2. Автор у підрозділі 2.1, називаючи критерії визначення юридично релевантного причинного зв'язку між шкодою та війною, посилається на загальні положення міжнародного права. Проте конкретні норми, на які ведеться мова, не деталізовано – тому варто було б навести їх точні посилання та конкретні приклади наукових праць, що досліджували зазначені критерії.

3. Аналіз рішень міжнародних судових інституцій щодо відшкодування шкоди у підрозділі 3.2 переважно має компілятивний характер. Доцільним видається більш критичне авторське осмислення відповідних правових позицій та їх адаптація до сучасних українських реалій, пов'язаних із повномасштабною збройною агресією.

Проте викладені зауваження носять рекомендаційний характер і не применшують загальної високої оцінки представленого дослідження. Вони є приводом для дискусії під час публічного захисту дисертації, але не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Висновок. Дисертаційна робота Валендюка Олега Сергійовича на тему «Відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам унаслідок війни», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики вітчизняної юридичної науки. На мою думку, рівень наукової новизни, ступінь актуальності, повнота проведеного дослідження та прикладна значущість здобутих результатів відповідають вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Автор дисертації, Валендюк Олег Сергійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний рецензент:

директор Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»,

кандидат юридичних наук, доцент

Олена БІСЮК

Підпис доц. Олени Бісюк засвідчую.

Вчений секретар

ПЗВО «Київський міжнародний університет»,

Кандидат історичних наук, доцент

Ігор Мохнатюк